

3. Карцер Ю. М. Рисунок и живопись: Учеб. Пособие. – 3-е изд. стер. – М.: Высш. шк., 2000.
4. Мистецька школа в системі національної освіти України: Навчально-методичний посібник. – Л.: Видавництво “Брати Сиротинські і К”, 1999.
5. Художня освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку: Матеріали науково-практичної конференції. – К., 1998.

Аннотация. В статье рассмотрены значение изобразительного искусства в системе профессиональной подготовки дизайнера интерьера.

Ключевые слова: изобразительное искусство, профессиональная подготовка, дизайнер интерьера.

Annotation. In the article the meaning of fine arts in the system of professional training of interior designer is analyzed.

Key words: fine art, professional training, interior designer.

УДК 155.9

Попович Н.С.

ГОТОВНІСТЬ ДО ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті аналізуються психолого-педагогічні підходи до розуміння сутності феномену “готовність”.

Ключові слова: феномен “готовність”, психолого-педагогічні підходи, професійна діяльність.

Феномен “готовність” давно став предметом наукових інтересів педагогіки і психології. Готовність людини до якої-небудь діяльності стала об’єктом соціально орієнтованих наукових досліджень з 1870 року. Інтерес до її вивчення то зростав, то падав.

У 40-х роках ХХ століття різні аспекти проблеми готовності до професійної діяльності досліджувалися вченими США. Паралельно велися дослідження і в європейських країнах: Франції (П. Делон, К. Трончер), Німеччині (Е. Голен, Е. Фішер, Ст. Хартман, Е. Херцог), Великобританії (І.Д. Браун, Р. Доуу, Дж. Габріель, Р. Гудсен). Різні аспекти готовності людини взагалі, і професійною зокрема, були об’єктом багаторічних досліджень в Угорщині, Чехословаччині, Болгарії, ГДР. У Росії значне поживлення досліджень питань готовності до діяльності було відмічене в 50-і роки ХХ століття.

Не дивлячись на широку поширеність і значення поняття “готовність до діяльності”, що вже визначилося, його обсяг і зміст залишаються дискусійними. Саме це і зумовило мету нашого дослідження, а саме розкриття суті категорії “готовність до діяльності”.

Педагогічні і психологічні дослідження дають широкий діапазон визначень готовності. Це можна пояснити декількома причинами. Слово “готовність (до освоєння і здійснення діяльності)” обмежує коло індивідуально-психологічних властивостей, залишаючи за його межами знання, уміння і навички. Так, людина може бути добре технічно підготовлена і освічена, але мало здібна до якої-небудь діяльності. Індивідуально-психологічні особливості людини визначаються здібностями, які виражають його готовність до оволодіння певними видами діяльності і до їх успішного здійснення. Посилаючись на дослідження Л.М. Гура відзначимо, що ними є: особливості теоретичної концепції автора; по-друге, дослідження стану готовності на різних рівнях протікання психічних процесів, якими регулюється поведінка особистості щодо навколишньої дійсності. Одні автори розглядають її на рівні психофізичних реакцій, інші – на рівні включення у діяльність; по-третє, довільне трактування авторами категорії “готовність”.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє виділити два основні підходи до визначення змісту поняття “готовність до діяльності”: функціональний (Є.С. Кузьмін, М.Д. Левітов, В.М. Мясіщев, Л.С. Несісян, Д.Н. Узнадзе, В.О. Ядов) і особистісний (М.І. Дьяченко, І.О. Зимня, Л.О. Кандилович, В.А. Крутецький, В.О. Сластенін). Функціональний напрям розглядає готовність у зв’язку з психічними функціями, формування яких вважає за необхідну умову для забезпечення результативності професійної діяльності. Він визначає готовність як особливий стан, цілісний прояв особистості, що займає проміжне положення між

психічними процесами і властивостями особистості, тобто як функціональний стан, “фон”, на якому відбуваються психічні процеси. У межах даного напрямку існує підхід до розгляду готовності у взаємозв'язку з установкою (А.С. Прангвішвілі, С.Л. Рубінштейн, Д.М. Узнадзе).

Установка особистості в розумінні С.Л. Рубінштейна – це зайнята нею позиція, яка полягає у певному відношенні до цілей, що стоять, і завдань і виражається у вибірковій мобілізації і готовності до діяльності, спрямованої на їх здійснення [1, 322].

Д.М. Узнадзе вважає, що важливо зрозуміти установку, як готовність до діяльності. Її слід уявляти, поза сумнівом, розуміти не як частковий психологічний феномен у ряді інших таких же часткових феноменів, а як стан самого цілісного суб'єкта [2, 102]. Це означає, що установка викликає психічну активність, яка виникає в результаті дії об'єктивних обставин і є таким станом, в якому відбиті об'єктивні умови, що самі викликають її. Отже, установка – не суто суб'єктивний стан, а перенесення в суб'єкт об'єктивної ситуації. Вона, так би мовити, об'єктивне положення речей, що перейшло в суб'єкт [2, 109].

Готовність не виникає поза установками, якщо їх розуміти як налагодження, налаштування суб'єкта на майбутню діяльність. Але готовність включає не тільки різного роду усвідомлення і не усвідомлення завдань, моделі вірогідної поведінки, визначення оптимальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей в їх співвідношенні з майбутніми труднощами і необхідністю досягнення певного результату. Тому тільки в деяких випадках стан готовності й установки збігаються, зазвичай готовність – це більш складне структурне утворення.

В.М. Мясіщев розділяє точку зору Д.М. Узнадзе. Він розглядає залежність готовності людини до діяльності від рівня його активнопозитивного ставлення до неї. Як для відношення, так і для установки характеру необхідна мобілізація внутрішніх сил особистості на здійснення діяльності [3].

Г.Г. Голубев відносить готовність до трудових і психічних станів. Він виходить з того, що професія як вид діяльності припускає спеціальну підготовку, тому готовність – психічний стан, що забезпечує вищу дієздатність.

Не дивлячись на відмінності в конкретному тлумаченні поняття готовності, аналіз літератури показав, що більшість авторів даного напрямку дотримуються думки, що готовність – це особливий психічний стан. У даному контексті готовність включає не тільки різного роду усвідомлені і неусвідомлені установки, але і усвідомлення завдань, моделі вірогідної поведінки, визначення оптимальних способів дії, оцінку своїх можливостей в їх співвідношенні з майбутніми труднощами і необхідністю досягнення певного результату. Таким чином, представники функціонального підходу вважають готовність за особливий психічний стан.

Прихильники особистісного підходу мають на увазі під готовністю стійку характеристику особистості (підготовленість, стійка готовність). Будучи завчасно сформованою, ця готовність стає істотною передумовою успішної діяльності. Вони вважають готовність за синтез властивостей особистості (інтегральною властивістю особистості), що визначає її придатність до діяльності і включає активне, позитивне відношення до діяльності, деякий досвід (знання, уміння, навички), уміння організувати свою працю, працювати самостійно, а також бачити перспективи розвитку.

В.А. Крутецький вважає, що готовність є синтез властивостей особистості, що визначають її придатність до діяльності. До їх числа він відносить: активне, позитивне відношення до діяльності, схильність займатися нею, що переходить у пристрасну захопленість; ряд характерологічних рис і стійких інтелектуальних властивостей; наявність під час діяльності сприятливих для її виконання психічних станів; певний фонд знань, умінь і навичок у відповідній галузі; певні психологічні особливості в сенсорній і розумовій сферах, що відповідають вимогам даної діяльності.

К.К. Платонов трактує готовність як інтегральну властивість особистості, початок формування якої лежить в підструктурі досвіду, тобто обумовлено насамперед знаннями, уміннями і навичками [4]. Близька до даних роздумами ідея Р.А. Назімова, що характеризує готовність як уміння організувати свою працю, працювати самостійно, а також здатність бачити перспективи власного розвитку.

С.Г. Козлов, В.М. Мельников розглядають готовність як цілісний феномен особистості. Вони заперечують можливість виділення психічної, технічної, фізичної готовності, стверджуючи, що готовність складається з трьох чинників: спрямованості на результат, психічній спрямованості і емоційної стійкості.

Деякі дослідники розглядають готовність як технічний стан, “налаштування” особистості на виконання професійної діяльності і як якість особистості. Так М.І. Дьяченко і Л.О. Кандибович стверджують, що в процесі трудової діяльності виявляються як стійкі особистісні особливості людини (переконання, погляди, риси характеру), так і ситуативні його психічні стани, пов’язані з трудовим процесом (пильність, зібраність, задоволеність). На їх думку – стан готовності це “налаштування”, актуалізація і пристосування можливостей особистості для успішних дій в даний момент, внутрішня налаштованість особистості на певну поведінку при виконанні трудових завдань, установка на “активні і доцільні дії”. налаштування же на професійну діяльність обумовлюється мотивами і психічними особливостями особистості, тому готовність трактується ними і як стан, і як інтегральна якість особистості [5].

Характеризуючи поняття “професійна готовність” вчителя до виховної роботи, В.О. Сластенін приходять до висновку, що для визначення його суті необхідно знати реальну структуру педагогічної діяльності. Готовність до діяльності, на його думку, слід розглядати як цілісний стан особистості, вона є особливий психічний стан. Структурно професійна готовність вчителя до виховної роботи є складним синтезом тісно взаємозв’язаних компонентів. “До їх числа ми насамперед відносимо, пише В.О. Сластенін – мотиваційно-ціннісний (особистісний) і виконавський (процесуальний) компоненти. Всі якості особистості вчителя, що визначають його готовність до виховної роботи з учнями, інтегровані в його спрямованості як сукупність домінуючих мотивів професійної поведінки і діяльності” [6, 19].

Згідно з припущенням В.О. Сластеніна до складу основних властивостей і характеристик, що визначають готовність до виховної роботи, входять спрямованість особистості, політична зрілість, суспільна активність, принциповість, любов до дітей, педагогічний професіоналізм, організаторські якості, перцептивно-гностичні якості, експресивні якості.

Наголошується, що готовність до виховної роботи включає процесуальний компонент. Виконавський (процесуальний) компонент є уміння вчителя обґрунтовано визначити і раціонально застосувати способи, що найефективніше приводять до заданих цілей в конкретних педагогічних ситуаціях [7].

Таким чином, в сучасній літературі виділяються два основні підходи до розуміння суті категорії “готовність до діяльності”: функціональний і особистісний. Ми коротко представимо суть даних підходів в таблиці №1.

Починаючи з 70-х ХХ ст. років в педагогіці і психології вищої школи розробляються різні аспекти професійної готовності. У загальнотеоретичному плані проблеми професійної готовності висвітлюється в працях О.І. Щербакова, Н.В. Кузьміной, К.М. Дурай-Новакової й інших.

Таблиця №1

**Методологічні підходи до визначення суті феномену
“готовність до діяльності”**

Підходи	Точки зору	Ключові слова	Імена вчених
Функціональний	Розгляд готовності як певного психічного стану.	Функціональний стан; психічні умови успішного виконання діяльності; вибіркова активність, що налаштовує організм на майбутню діяльність; психологічна установка, яка функціонує на тлі загальної активності суб’єкта; установки, що соціально фіксуються, характеризують суспільну поведінку особистості.	Є.С.Кузьмін М.Д. Левітов Л.С. Несісян В.О. Ядов Д.М. Узнадзе В.М.Мясищев.
Особистісний	Розгляд готовності як особистісного утворення, що забезпечує ефективність діяльності	Інтеграційна властивість особистості, формування якої обумовлене знаннями, уміннями, навичками; поєднання психічних особливостей і етичних якостей особистості; сукупність якостей особистості, що забезпечують успішність в діяльності.	М.І.Дьяченко І.О. Зимня Л.О.Кандибович В.А.Крутецький В.О.Сластенін

Особливий інтерес в контексті нашого дослідження представляють роботи К.М. Дурай-Новакової, присвячені проблемі готовності до педагогічної діяльності. У її роботах вивчаються основи і закономірності процесу формування професійної готовності до педагогічної діяльності в цілому. Наголошується, що формування педагогічної готовності вчителя – об'єктивний процес, в основі якого лежать певні закономірності: обумовленість системи загальнопедагогічної готовності потребам соціально-економічного і духовного розвитку суспільства, завданнями в області формування особистості; відповідність змісту, формі методів загальнопедагогічної готовності рівню розвитку педагогічної науки і практики, характеру і змісту педагогічної праці; виховання і розвиток майбутніх вчителів в процесі загальнопедагогічної готовності; взаємозв'язок цілей, функцій, змісту і методів загальнопедагогічної готовності; залежність якості загальнопедагогічних знань, умінь і навичок від характеру, змісту, форм і методів організації навчально-пізнавальної, навчально-практичної і самостійної діяльності студентів; залежність змісту і методів педагогічної готовності від індивідуальних здібностей студентів [8].

Таким чином, готовність до виховної роботи, що сформована в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів, в розумінні К.М. Дурай-Новакової, є взаємозв'язок загальних, особливих і індивідуальних характеристик.

О.Г. Мороз під готовністю до педагогічної діяльності розуміє сукупність усвідомлених і мотивованих дій, спрямованих на задоволення власних педагогічних потреб і інтересів. Структура готовності до педагогічної діяльності представлена ним у вигляді сукупності наступних компонентів: психологічна готовність (потреба в педагогічній діяльності, внутрішнє сприйняття вимог діяльності, усвідомленість відповідності своїх особистісних якостей вимогам діяльності, усвідомлена мотивація особистісних прагнень до даної спеціальності, морально-психологічна готовність до праці); теоретична підготовленість до педагогічної діяльності (наявність глибоких знань основних наук, певного рівня розвитку, володіння знаннями і методами постійного поповнення знань); практична готовність (уміння планувати і організовувати навчально-виховну роботу з учнями, уміння застосовувати раніше отримані знання, уміння і навички з практики; формування нових умінь і навичок). Ідейно-політична підготовка, світогляд, загальна культура. Необхідний рівень розвитку педагогічних здібностей (педагогічна спостережливість, педагогічна увага, вимогливість, педагогічний такт, організаторські здібності). Професійно-педагогічна спрямованість особистості.

Певний інтерес в цьому відношенні представляють розробки С.О. Манукової, спрямовані на розгляд готовності до професійно-педагогічної діяльності як психологічного новоутворення особистості, як кінцевого результату професійної підготовки в педагогічному ВНЗ.

С.О. Манукова, розкриваючи розуміння готовності як новоутворення особистості студента педвузу, що характеризує суб'єктивне відношення особистості до педагогічної діяльності, ідейну і практичну готовність до її здійснення, внутрішньо підкріплену значущими етичними мотивами, доводить, що така готовність має певну структуру. Її складовими є світоглядний, когнітивний, мотиваційний, емоційно-вольовий і операційно-поведінковий компоненти.

Система професійної підготовки повинна будуватися, на думку автора, з урахуванням необхідності формування всіх вказаних компонентів готовності у взаємозв'язку. Для цього важливо, щоб ця система в своєму складі мала всі необхідні для їх формування напрями навчально-виховної роботи [9].

До проблеми формування готовності студентів до виховної роботи звертається в своїх працях О.О. Леванова. Готовність студента до виховної роботи розглядається нею з декількох точок зору: по-перше, як професійно-значуща якість особистості, що є складним психічним утворенням. Воно включає: позитивне відношення до виховної діяльності, достатньо стійкі мотиви діяльності; адекватні вимоги професійної діяльності рисам характеру, здібностям, проявам темпераменту; необхідні знання, уміння, навички; стійкі професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційно-вольових процесів і тому подібне. По-друге, як психічний стан. Психічний стан готовності – це “налаштування”, актуалізація і пристосування можливостей особистості для успішних дій в даний момент [10, 108].

Стан готовності, в розумінні автора, включає наступні компоненти: пізнавальний (розуміння виховних завдань, оцінка їх значущості, знання способів рішення і тому подібне); емоційний (відчуття відповідальності, упевненості в успіху, натхнення); мотиваційний (потреба успішно виконувати завдання, прагнення добиватися успіху).

Проблема готовності студентів до виховної діяльності, трактується О.О. Левановою, з позиції цілісної особистості, при цьому враховується роль мотивів і психічних процесів. Готовність як якість і як стан у вирішальному ступені обумовлюється стійкими мотивами і психічними особливостями конкретної особистості.

Розглядаючи практичну готовність вчителя як психологопедагогічну категорію, О.О. Леванова визначає її суть таким чином: “Практична готовність до виховної роботи в школі є цілісним утворенням особистості, яке інтегрує особистісний і процесуальні компоненти. Причому, особистісний компонент може бути інтегрований як наявність у вчителя стійкого мотиваційно-ціннісного відношення до здійснення виховної діяльності. Зміст процесуального компоненту практичної готовності визначається знаннями теорії, методики виховного процесу, а також наявністю сформованих на необхідному рівні виховних умінь” [10,131].

На думку В.П. Наумова, процес формування готовності майбутнього вчителя до спілкування з підлітками організовується виходячи з принципу діяльнісного підходу і принципу відповідності. Це означає: по-перше, професійні якості майбутнього вчителя формуються і виявляються в діяльності, через систематичне вирішення вербальних і практичних, виконавських і творчих завдань, що виникають в процесі спілкування з підлітками; по-друге, структура, зміст і динаміка процесу професійної підготовки студентів у вузі відповідає в головних параметрах їх майбутній виховній діяльності в школі.

Виходячи з основних функцій вчителя в педагогічному спілкуванні, автор включає в структуру готовності наступні компоненти: мотиваційний, змістовний, діяльнісний. Професійна готовність як інтегральна властивість особистості майбутнього вчителя формується комплексно. Мотиваційний, змістовний і діяльнісний компоненти формуються в єдності і взаємозв'язку на всіх етапах підготовки майбутнього вчителя [11].

Таким чином, автор відзначає, що процес формування готовності майбутнього вчителя до спілкування з підлітками має свою структуру і логіку. Особливо важливим, на наш погляд, є визначення принципів організації даного процесу. Будучи цілісним, цей процес розгортається послідовно і закономірно. Форми і методи педагогічної діяльності, розуміються при цьому як засоби підготовки студентів, а динаміка формування компонентів готовності (і їх взаємозв'язків) складає суть цього процесу. Такий підхід до проблеми близький до наших позицій в розгляді феномену готовності.

Ми солідарні з позицією А.І. Тімоніна в розумінні суті категорії “готовність до діяльності”, яку він трактує як особливий особистісний стан, який припускає наявність у суб'єкта образу структури дії і постійної спрямованості свідомості на його виконання. Вона включає різного роду мотиви, направлені на усвідомлення завдань, моделі вірогідної поведінки, визначення спеціальних способів діяльності, оцінку можливостей в їх співвідношенні з майбутніми труднощами і необхідністю досягнення певного результату. “Готовність майбутнього вчителя до педагогічної діяльності” А.І. Тімонін розуміє як особливий особистісний стан, що припускає наявність у майбутнього вчителя мотиваційно-ціннісного відношення до професійно-педагогічної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей. Він виділяє у даного феномену наступні структурні компоненти: когнітивний, процесуальний, діяльнісний, емоційний, які розглядаються в єдності з мотиваційно-ціннісним компонентом [12, 23-24].

В цілому обидва напрями дослідження готовності до діяльності знаходять віддзеркалення в нашому робочому визначенні. Спираючись на дослідження професійної готовності К. М. Дурай-Новакової, А.І. Тімоніна, ми можемо визначити готовність як інтеграційну характеристику особистості, сформовану в результаті професійної підготовки. Вона є стійким станом, при актуалізації якого індивід успішно здійснює свою соціальну і професійну діяльність.

Література

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: в 2-х т. – М., 1989. – 486с.
2. Узнадзе Д.Н. Экспериментальные основы психологии установки. – Тбилиси, 1961. – 210с.
3. Мясищев В.Н. Психология отношений. – М.: Издательство института практической психологии, Воронеж: НПО МО ДЕК, 1995. – 336с.
4. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий. – М.: Высшая школа, 1981. – 175 с.

5. Дьяченко М. И., Кандыбович Л.Е. Психологические проблемы готовности к деятельности. – Минск: БГУ, 1976. – 176с.
6. Слостенин В.А. Теория и практика высшего образования. – М., 1987. – 142с.
7. Слостенин В.А. Проблема формирования социально-активной личности учителя: состояние и перспективы исследования// Формирование социально активной личности. – М., 1985. – С.21-50.
8. Дурай-Новакова К.М. Основы и закономерности процесса формирования профессиональной готовности к педагогической деятельности: Автореф. дисс. ... докт. пед. наук. – М., 1983. – 41с.
9. Манукова С.А. Формирование идейно-нравственной готовности выпускников педагогического института к профессиональной деятельности: Автореф. дис. канд. пед. наук. – Ростов-на-Дону, 1988. – 15с.
10. Леванова Е.А. Готовясь работать с подростками. – М., 1993. – 152с.
11. Наумов В.П. Формирование готовности будущих учителей к общению с подростками: Автореф. дисс. канд. пед. наук. – М., 1989. – 23с.
12. Тимонин А.И. Формирование готовности будущего учителя к использованию игры как педагогического средства: дисс. ... канд. пед. наук. – Ярославль, 1995. – 193с.

***Аннотация.** В статье анализируются психолого-педагогичні підходи к пониманию сущности феномену “готовность”.*

***Ключевые слова:** феномен “готовность”, психолого-педагогические подходы, профессиональная деятельность.*

***Annotation.** In the article the психолого-педагогичні going is analysed near understanding of essence to the phenomenon “readiness”.*

***Keywords:** the phenomenon is “readiness”, psychological and pedagogical approaches, professional activity.*

УДК 37:93(477)(075.8)

Потапюк Л.М.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ТОВАРИСТВ У БОРОТБІ ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ

***Анотація.** У статті акцентовано увагу на ролі жіночих товариств у національному вихованні населення Західної України; проаналізовано різноманітність їх діяльності та взаємозв'язок з Наддніпрянищиною; окреслено форми роботи “Союзу Українок”, спрямовані на підтримку кооперативного руху; на основі впровадження нових сфер діяльності товариств виявлено підвищення національної свідомості народних мас, що сприяло новому психологічному сприйняттю жінки у суспільстві.*

***Ключові слова:** національне виховання, національна свідомість, жіночий рух, жіночі товариства, жіночі видання, концепція самозахисту.*

У сучасних умовах розбудови нової школи в Україні, реформування усіх ланок освіти особливо актуальними є діяльність жіночого руху, зокрема жіночих культурно-освітніх товариств, які своїми діями активно сприяли відродженню національного руху, а отже, національного виховання. Розвиток освіти на українських теренах відбувався в рамках пануючих держав, які не були зацікавлені у піднесенні рівня освіченості українського народу, у вихованні української молоді на національних принципах, що в майбутньому забезпечило б зростання її національної самосвідомості і поширення визвольного руху українства.

Період економічних, політичних і освітніх реформ в Україні виявився однаково складним як для жінок, так і для чоловіків, але найбільше відчували їхній тягар саме жінки. Саме на долю української жінки випала складна і відповідальна роль – відновити жіночий рух в Україні, творити його, орієнтуючись на нинішню ситуацію в українському державотворенні, і бути провідною та рушійною силою для жіночого руху українок світу.

Просвітницька діяльність діячів освіти та культури за міжвоєнного періоду стали предметом досліджень О.Джус, Ю.Калічака, М.Кляп, Н.Пастушенко, Н.Чаграк та ін. Ідея